

บทความ

เรื่อง แนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรม ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 13

จัดทำโดย
สายนโยบายสถาบันการเงิน

ธนาคารแห่งประเทศไทยจัดทำบทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศฉบับที่ 13 (International Financial Reporting Standard 13: Fair Value Measurement) ในระดับสากลที่เสนอโดย International Accounting Standard Board สำหรับสถาบันการเงิน หน่วยงานกำกับดูแลอื่นที่เกี่ยวข้อง ผู้ใช้งบการเงิน ตลอดจนผู้สนใจเพิ่มพูนความรู้ด้านบัญชีการเงินทั่วไป

ทั้งนี้ สำหรับหลักเกณฑ์การกำหนดมาตรฐานการบัญชีในประเทศไทยนั้น จะอยู่ภายใต้ดุลยพินิจของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยอาจพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป

บทสรุปผู้บริหาร

สืบเนื่องจากวิกฤตการเงินโลกในช่วงที่ผ่านมา คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard Board: IASB) ร่วมกับคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (Financial Accounting Standard Board: FASB) ได้ปรับปรุงแนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรม โดยออกมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 13 เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม (International Financial Reporting Standard 13: Fair Value Measurement - IFRS 13) เพื่อลดความซับซ้อน มีการเปิดเผยข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรมที่มีความโปร่งใส และมีความสอดคล้องกันระหว่างมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศยิ่งขึ้น

ในการนี้ IASB ได้กำหนดให้มูลค่ายุติธรรม (fair value) หมายความว่ามูลค่าที่จะได้รับจากการขายสินทรัพย์ หรือมูลค่าที่ต้องจ่ายเพื่อโอนชำระหนี้สิน (หรือที่รู้จักกันเป็นการทั่วไปในชื่อ “exit price”) โดยมูลค่าดังกล่าวนี้จะต้องอ้างอิงจากตลาดที่มีปริมาณการทำธุรกรรมสูงสุด (principal market) เป็นหลัก ซึ่งสถาบันการเงินสามารถเลือกใช้เทคนิคในการวัดมูลค่ายุติธรรมได้ 3 วิธี (วิธีเปรียบเทียบราคาตลาด วิธีต้นทุน และวิธีรายได้) โดยจะต้องอ้างอิงข้อมูล (input) ที่สามารถสังเกตได้จากตลาด (observable input) เป็นหลัก และใช้ข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้ (unobservable input) ให้น้อยที่สุด ซึ่งสถาบันการเงินจะต้องพิจารณาจัดลำดับข้อมูลที่นำมาใช้ออกเป็น 3 ระดับ (fair value hierarchy: level 1, level 2, และ level 3) เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถวิเคราะห์แนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรมของสถาบันการเงินได้ทั้งในเชิงปริมาณ เช่น มูลค่ายุติธรรมของรายการต่างๆ เป็นต้น และเชิงคุณภาพ เช่น เหตุผลในการวัดมูลค่ายุติธรรม คำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมของสถาบันการเงิน เป็นต้น

ทั้งนี้ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของสถาบันการเงินหากมีการถือปฏิบัติตาม IFRS 13 นั้น จะขึ้นอยู่กับปริมาณและลักษณะรายการ/ธุรกรรมที่สถาบันการเงินถือหรือมีไว้ ซึ่งเข้าข่ายที่ต้องวัดด้วยมูลค่ายุติธรรมตามที่มาตรฐานการบัญชีกำหนด (รวมสินทรัพย์และหนี้สิน) ตลอดจนความซับซ้อนของแบบจำลองและลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการวัดมูลค่ารายการ/ธุรกรรมนั้น ซึ่งสถาบันการเงินควรเตรียมความพร้อมทั้งในด้านนโยบายระบบการบัญชี ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มั่นใจว่าขั้นตอนการวัดมูลค่ายุติธรรม และการรายงานข้อมูลที่เหมาะสมสามารถรองรับการทำธุรกรรมและการจัดประเภทรายการในงบแสดงฐานะทางการเงินของสถาบันการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะรายการที่เข้าข่ายจัดเป็น level 3 ซึ่งมีการอ้างอิงการใช้ดุลยพินิจของสถาบันการเงินในการวัดมูลค่ายุติธรรมอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ เนื่องจาก IFRS 13 เป็นมาตรฐานที่มีลักษณะเป็น principle-based และอ้างอิงการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารเพื่อประกอบการวัดมูลค่ายุติธรรมค่อนข้างมาก ดังนั้น ผู้ใช้งบการเงินจึงควรศึกษาและทำความเข้าใจถึงเหตุผล วิธีการ และข้อมูลอื่นที่ใช้ประกอบในการวัดมูลค่ายุติธรรมซึ่งเปิดเผยอยู่ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน และควรยึดหลักความระมัดระวังในการพิจารณานำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งการเปรียบเทียบกับงบการเงินของสถาบันการเงินอื่น

สารบัญ

1. ความเป็นมาของ IFRS 13	4
2. หลักการของ IFRS 13	6
2.1 ขอบเขตการบังคับใช้	6
2.2 คำนิยามของมูลค่ายุติธรรม	7
2.3 เทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรม	8
2.4 ข้อมูลและลำดับการวัดมูลค่ายุติธรรม	11
2.5 การนำมาประยุกต์ใช้สำหรับรายการในงบการเงิน	13
2.6 แนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรม กรณีปริมาณการทำธุรกรรมลดลงอย่างมีนัยสำคัญ	14
2.7 การเปิดเผยข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรม	15
3. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสถาบันการเงินไทย	16
3.1 ผลกระทบเบื้องต้นต่อฐานะ ผลการดำเนินงาน และนโยบายการบัญชีของสถาบันการเงิน	16
3.1 ข้อควรพิจารณาในการกำหนดนโยบาย ขั้นตอน และแนวทางการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับ การวัดมูลค่ายุติธรรมของสถาบันการเงิน	17
เอกสารอ้างอิง	19
รายชื่อคณะผู้จัดทำ	20

1. ความเป็นมาของ IFRS 13

สืบเนื่องจากวิกฤตการเงินโลกในช่วงที่ผ่านมา หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลระหว่างประเทศ ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินได้สนับสนุนให้คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard Board: IASB) และคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (Financial Accounting Standard Board: FASB) มีการพิจารณาทบทวนมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงิน เช่น มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 39 เรื่อง การรับรู้และการวัดมูลค่าตราสารทางการเงิน (International Accounting Standard 39: Financial Instruments - recognition and measurement) และมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกบัญชีด้วยมูลค่ายุติธรรม (fair value accounting) เป็นต้น

แม้ว่าผลการศึกษาของ U.S. Securities and Exchange Commission และ Financial Crisis Advisory Group ในปี 2552 จะแสดงให้เห็นว่ามาตรฐานการบัญชีมิได้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา แต่วิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าวก็ได้แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนในมาตรฐานการบัญชีที่ควรได้รับการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เช่น ควรมีการเปิดเผยข้อมูลวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมที่โปร่งใส ชัดเจน มีความสอดคล้อง และเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงินมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น IASB และ FASB จึงได้มีการดำเนินการร่วมกัน เพื่อพิจารณาปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีสำหรับการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ หนี้สิน และตราสารทุนที่กิจการเป็นผู้ออก เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้รับข้อมูลทางการเงินที่โปร่งใส มีความเชื่อถือได้ และสามารถเปรียบเทียบกันได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถสะท้อนสถานการณ์ปัจจุบัน อันจะนำไปสู่แนวทางการกำกับดูแลสถาบันการเงินได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถสรุปแนวทางการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมาได้ดังนี้

ทั้งนี้ การออกมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 13 เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม (International Financial Reporting Standard 13: Fair Value Measurement) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (1) เพื่อลดความซับซ้อน และกำหนดวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมที่มีการกล่าวถึงในแต่ละมาตรฐานการบัญชี ให้มีมาตรฐานในการวัดแบบเดียวกัน โดยมุ่งเน้นการกำหนดเฉพาะวิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมเท่านั้น ซึ่งจะมีได้รวมถึงการกำหนดลักษณะรายการที่จะต้องแสดงหรือวัดด้วยมูลค่ายุติธรรม
- (2) เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในการจัดทำงบการเงิน โดยปรับปรุงแนวทางการเปิดเผยข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรมให้มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย
- (3) เพื่อให้มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศซึ่งมีการใช้แพร่หลายในยุโรป และมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา มีความสอดคล้องกันยิ่งขึ้น

สำหรับการบังคับใช้ในประเทศไทย สภาวิชาชีพบัญชีฯ อยู่ระหว่างการพิจารณานำร่างมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 13 มาใช้บังคับกับกิจการในประเทศไทย โดยในเบื้องต้นคาดว่าจะใช้บังคับพร้อมกับมาตรฐานการบัญชีอื่นที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือทางการเงิน เช่น ร่างมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน ร่างมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 32 เรื่อง การแสดงรายการเครื่องมือทางการเงิน และร่างมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 7 เรื่อง การเปิดเผยรายการเครื่องมือทางการเงิน

2. หลักการของ IFRS 13

2.1 ขอบเขตการบังคับใช้

IFRS 13 กำหนดให้สถาบันการเงินที่ต้องวัดมูลค่ายุติธรรมหรือเปิดเผยข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรมตามที่มาตรฐานการบัญชีฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องกำหนด ซึ่งรวมถึงสินทรัพย์ทางการเงิน เช่น เงินลงทุนในตราสารหนี้ และสินทรัพย์ที่มีใช้สินทรัพย์ทางการเงิน เช่น ที่ดิน เป็นต้น ต้องถือปฏิบัติตามหลักการที่เป็นแนวเดียวกันตาม IFRS 13

ทั้งนี้ มาตรฐานฉบับนี้จะไม่รวมถึงรายการบางประเภท ซึ่งมาตรฐานการบัญชีอื่นกำหนดลักษณะการวัดมูลค่ายุติธรรมหรือการเปิดเผยข้อมูลไว้เป็นการเฉพาะอยู่แล้ว เช่น

(1) รายการที่ไม่ต้องถือปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมและการเปิดเผยข้อมูลตาม IFRS 13: รายการการจ่ายโดยใช้หุ้นเป็นเกณฑ์ รายการสัญญาเช่า มูลค่าสุทธิที่จะได้รับของสินค้าคงเหลือ (net realizable value) หรือ มูลค่าจากการใช้ (value in use) เป็นต้น

(2) รายการที่ไม่ต้องถือปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลตาม IFRS 13: สินทรัพย์โครงการ (plan assets) เงินลงทุนของโครงการผลประโยชน์เมื่อออกจากงาน (retirement benefit plan investments) หรือ สินทรัพย์ที่มีมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืน (recoverable amount) เป็นต้น

ทั้งนี้ การวัดมูลค่ายุติธรรมตาม IFRS 13 นี้ จะนำมาถือปฏิบัติทั้งในกรณีการวัดมูลค่าเมื่อเริ่มแรก (initial measurement) และการวัดมูลค่าในภายหลัง (subsequent measurement) ตามที่มาตรฐานการบัญชีอื่นกำหนด

2.2 คำนิยามของมูลค่ายุติธรรม

IFRS 13 กำหนดให้ มูลค่ายุติธรรม หมายความว่า มูลค่าที่จะได้รับจากการขายสินทรัพย์ หรือ มูลค่าที่ต้องจ่ายเพื่อโอนหนี้สินของธุรกรรมปกติ (orderly transaction) ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เล่นในตลาด (market participant) ณ วันวัดมูลค่า (หรือที่รู้จักกันเป็นการทั่วไปในชื่อ “exit price”) จากมุมมองของ ผู้เล่นในตลาดซึ่งเป็นผู้ที่ถือสินทรัพย์หรือเป็นเจ้าของหนี้สินนั้น โดย IFRS 13 ได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมสรุปได้ดังนี้

(1) ลักษณะสินทรัพย์หรือหนี้สินที่นำมาใช้วัด: อ้างอิงตามลักษณะสินทรัพย์หรือหนี้สินที่ผู้เล่นในตลาดพึงพิจารณาใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรม เช่น ลักษณะทำเลที่ตั้งของสินทรัพย์ เป็นต้น

(2) ลักษณะธุรกรรม (transaction): อ้างอิงราคาจากธุรกรรมในตลาด principal market ซึ่งเป็นตลาดที่มีปริมาณการทำธุรกรรมมากที่สุด และเป็นตลาดที่สถาบันการเงินสามารถเข้าถึงได้

ทั้งนี้ ในกรณีที่ไม่มีตลาด principal market ให้อ้างอิงราคาจากตลาดที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด (most advantageous market) แทน

(3) ลักษณะผู้เล่นในตลาด (market participant): อ้างอิงจากสมมุติฐานที่ผู้เล่นในตลาดพึงพิจารณาใช้เพื่อให้ได้ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจสูงสุด

(4) ลักษณะราคา: อ้างอิงราคาจากตลาด principal market หรือตลาด most advantageous market แล้วแต่กรณี โดยมีต้องปรับปรุงต้นทุนการทำรายการ (transaction cost) เนื่องจากต้นทุนดังกล่าว มิได้เกิดจากลักษณะสินทรัพย์หรือหนี้สินที่จะทำการวัดมูลค่า แต่จะขึ้นอยู่กับลักษณะการทำธุรกรรมเป็นหลัก ซึ่ง IASB กำหนดให้บันทึกตามมาตรฐานการบัญชีอื่นที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม ต้นทุนการทำรายการ (transaction cost) จะไม่รวมถึงต้นทุนการขนส่ง (transport cost) ที่เกิดจากลักษณะสินทรัพย์ เช่น ต้นทุนการขนส่งสินค้าโภคภัณฑ์ (commodity) จากสถานที่ตั้งในปัจจุบันมายังตลาด เป็นต้น ดังนั้น สถาบันการเงินจึงควรนำต้นทุนดังกล่าวมาพิจารณาปรับจากราคาที่อ้างอิงจากตลาดเพื่อกำหนดมูลค่ายุติธรรมด้วย

ทั้งนี้ ราคาในการเข้าทำธุรกรรม (transaction price) ของสถาบันการเงิน อาจแตกต่างจากมูลค่ายุติธรรมได้ เช่น ในกรณีที่ตลาดที่สถาบันการเงินเข้าทำธุรกรรมจริงแตกต่างจากตลาด principal market หรือตลาด most advantageous market แล้วแต่กรณี หรือในกรณีที่ธุรกรรมที่สถาบันการเงินเข้าทำธุรกรรมในราคาที่ไม่ใช่มูลค่ายุติธรรมกับ related parties เป็นต้น

ตัวอย่างการพิจารณามูลค่ายุติธรรม

สถาบันการเงิน ก. ซื้อหุ้นบริษัท ฮ ซึ่งเป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาด London Stock Exchange ซึ่งมีราคาปิด ณ วันสิ้นงวดบัญชีที่ราคาหุ้นละ 5 บาท จำนวน 1 ล้านหุ้น อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาปริมาณการซื้อขายในตลาดต่างๆ ที่สถาบันการเงินสามารถเข้าทำธุรกรรมได้ พบว่า หุ้นบริษัท ฮ มีการซื้อขายสูงสุดที่ตลาด Euronext (ราคาปิด = 4 บาท)

ในกรณีนี้ สถาบันการเงิน ก จะต้องอ้างอิงราคาซื้อขายในตลาด Euronext เป็นหลักในการพิจารณาวัดมูลค่ายุติธรรมของหุ้นบริษัท ฮ เนื่องจากถือเป็นตลาด principal market

ดังนั้น มูลค่ายุติธรรมของหุ้นบริษัท ฮ = $4 \times 1,000,000 = 4,000,000$ บาท ซึ่งแตกต่างจากราคาที่สถาบันการเงินเข้าทำธุรกรรมในตลาด London Stock Exchange

2.3 เทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรม (Valuation Techniques)

IFRS 13 กำหนดให้สถาบันการเงินพิจารณาเลือกใช้เทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรมตามความเหมาะสมของสถานการณ์ และความเพียงพอของข้อมูล โดยเน้นอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถสังเกตได้จากตลาด (relevant observable inputs) เป็นหลัก และอ้างอิงข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด (unobservable inputs) ให้น้อยที่สุด ซึ่งเทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรมที่มีการใช้อย่างแพร่หลายสามารถแบ่งได้เป็น 3 วิธี ดังนี้

(1) วิธีเปรียบเทียบราคาตลาด (market approach) เป็นวิธีที่คำนวณหามูลค่ายุติธรรม โดยอ้างอิงจากราคาหรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในตลาด เช่น วิธี matrix pricing¹ สำหรับตราสารหนี้ เป็นต้น

(2) วิธีต้นทุน (cost approach) เป็นวิธีที่คำนวณหามูลค่ายุติธรรมที่มักใช้สำหรับสินทรัพย์ที่มีตัวตน (tangible asset) โดยสามารถคำนวณได้จากมูลค่าต้นทุนที่สถาบันการเงินจำเป็นต้องใช้เพื่อทดแทนสินทรัพย์ที่มีศักยภาพเทียบเท่ากับศักยภาพปัจจุบันของสินทรัพย์ที่ประสงค์จะวัดมูลค่า เช่น วิธี depreciated replacement cost²

(3) วิธีรายได้ (income approach) เป็นวิธีที่คำนวณหามูลค่ายุติธรรม จากการคิดลดมูลค่ากระแสเงิน หรือ รายได้/ค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตเป็นมูลค่าปัจจุบัน เช่น แบบจำลองที่ใช้ในการคำนวณตราสารอนุพันธ์ประเภท option (เช่น Black-Scholes-Merton formula, binomial model) วิธี multiperiod excess earning³ ซึ่งใช้สำหรับกรณีสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน (intangible asset) เช่น เทคโนโลยี (technology) หรือ วิธีการคิดลดเพื่อหามูลค่าปัจจุบันแบบ present value technique เป็นต้น

ในการพิจารณาคำนวณมูลค่าปัจจุบันนั้น สถาบันการเงินควรมีการพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ที่ผู้เล่นในตลาด (market participant) จะนำมาใช้ประกอบการพิจารณา เช่น

- ประเมินการกระแสเงินสดของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่จะนำมาวัดมูลค่ายุติธรรม
- ลักษณะและปริมาณความผันผวนที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนระยะเวลาที่จะได้รับกระแสเงินสด
- อัตราผลตอบแทนที่ใช้ในการคิดลด (อัตราผลตอบแทนที่ไม่มีความเสี่ยง (risk free rate) และอัตราผลตอบแทนที่ต้องการเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยความเสี่ยง (risk premium))

¹ Wright: "...Matrix Pricing assigning an inactively traded bond a value by comparing it to other bonds that have a known price and adding an appropriate yield spread..."

(วิธี Matrix Pricing จะคำนวณมูลค่ายุติธรรมของตราสารหนี้ที่มีการซื้อขายในตลาดไม่สูงมากนัก โดยเปรียบเทียบผลตอบแทนจากอัตราผลตอบแทนของตราสารหนี้อื่นที่มีการซื้อขายในตลาดคล่อง และปรับผลตอบแทนดังกล่าวด้วยมูลค่าความเสี่ยงที่เหมาะสม)

² KPMG: "...the primary method used to calculate fair value under the cost approach is the depreciated replacement cost method. A depreciated replacement cost valuation considers how much it would cost to reproduce an asset of equivalent utility taking into account physical, functional, and economic obsolescence..."

(วิธี depreciated replacement cost จะคำนวณมูลค่ายุติธรรม โดยอ้างอิงจากต้นทุนในการสร้างสินทรัพย์ที่ได้รับอรรถประโยชน์ที่เท่ากันขึ้นทดแทน โดยพิจารณารวมปัจจัยความล้าสมัยทั้งในเชิงกายภาพ ความสามารถในการใช้งาน และเศรษฐกิจ)

³ Mard, Hitchner, Hyden: "...multiperiod excess earning measures the present value of the future earnings to be generated during the remaining lives of the subject assets..."

(วิธี multiperiod excess earning วัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนเป็นหลัก โดยอ้างอิงจากมูลค่าปัจจุบันที่คาดว่าจะได้รับตอบแทนในอนาคตของสินทรัพย์นั้นตลอดอายุการใช้งานที่เหลืออยู่)

- ความเสี่ยงที่จะไม่สามารถชำระหนี้ได้ (non-performance risk) และความเสี่ยงด้านเครดิตของสถาบันการเงิน สำหรับกรณีวัดมูลค่ายุติธรรมของหนี้สิน

- ปัจจัยอื่นที่ผู้เล่นในตลาด (market participant) จะนำมาใช้พิจารณา เป็นต้น

แนวทางในการคิดลดเพื่อหามูลค่าปัจจุบันตามวิธี present value technique นั้นอาจแตกต่างกันตามลักษณะการปรับปรุงความเสี่ยง และประเภทของกระแสเงินสดที่ใช้ประมาณ เช่น วิธี discount rate adjustment technique⁴ หรือ วิธี expected present value technique⁵

ตัวอย่างวิธี expected present value technique

สถาบันการเงิน ก. คาดว่าจะได้รับกระแสเงินสดจากสินทรัพย์ ข. ในแต่ละเหตุการณ์ ดังนี้

เหตุการณ์ที่	ความน่าจะเป็นที่จะเกิดเหตุการณ์ (i)	กระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับ 1 ปี (ii)	ประมาณการกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละกรณี (i) × (ii)
1	0.15	500 บาท	75 บาท
2	0.60	800 บาท	480 บาท
3	0.25	900 บาท	225 บาท
ประมาณการกระแสเงินสด (expected cash flows) (ถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักตามความน่าจะเป็นที่จะเกิดเหตุการณ์)			780 บาท

ทั้งนี้ สถาบันการเงิน ก. กำหนดให้อัตราผลตอบแทนที่ไม่มีความเสี่ยง (risk free rate) สำหรับ 1 ปี เท่ากับ 5% และอัตราผลตอบแทนที่ต้องการเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยความเสี่ยง (Risk premium) สำหรับสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงเชิงระบบ (systematic risk) เท่ากับ 3%

⁴ IFRS 13 B18: “... the discount rate adjustment technique uses a single set of cash flows from the range of possible estimated amounts, whether contractual or promised (as is the case for a bond) or most likely cash flows. In all cases, those cash flows are conditional upon the occurrence of specified events. ... accordingly, the contractual, promised, or most likely cash flows are discounted at an observed or estimated market rate for such conditional cash flows ...”

(วิธี discount rate adjustment technique: จะคำนวณมูลค่าปัจจุบันจากกระแสเงินสดชุดใดชุดหนึ่งจากกลุ่มกระแสเงินสดที่มีความน่าจะเป็นที่จะเกิดขึ้นภายใต้เหตุการณ์ต่างๆ และใช้อัตราผลตอบแทนในการคิดลดที่อ้างอิงจากอัตราผลตอบแทนในตลาดสำหรับกระแสเงินสดที่มีลักษณะเงื่อนไขเช่นเดียวกับกระแสเงินสดที่สถาบันการเงินใช้ เช่น กรณีคำนวณมูลค่ายุติธรรมของตราสารหนี้ โดยอ้างอิงจากกระแสเงินสดที่ได้รับจากเงินต้นและดอกเบี้ย เป็นต้น)

⁵ IFRS 13 B23: “... the expected present value technique uses as a starting point a set of cash flows that represents the probability-weighted average of all possible future cash flows. ... because all possible cash flows are probability-weighted, the resulting expected cash flow is not conditional upon the occurrence of any specified event...”

(วิธี expected present value technique จะคำนวณมูลค่าปัจจุบันจากชุดกระแสเงินสดถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักตามความน่าจะเป็นที่จะเกิดกระแสเงินสดภายใต้เหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นกระแสเงินสดที่ประมาณได้จึงไม่มีลักษณะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เนื่องจากได้มีการพิจารณารวมปัจจัยความน่าจะเป็นในการเกิดแต่ละเหตุการณ์ในการคำนวณค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักแล้ว)

ตัวอย่าง (ต่อ)

สถาบันการเงิน ก. สามารถคำนวณหามูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ด้วยวิธี expected present value technique ได้ 2 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1: ปรับความเสี่ยงเชิงระบบ (systematic risk) ในประมาณการกระแสเงินสด

(โดยทั่วไป สถาบันการเงินอาจพิจารณาปรับความเสี่ยงดังกล่าวจากการเปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนที่ไม่มีความเสี่ยง (risk free rate) และอัตราผลตอบแทนที่สะท้อนความเสี่ยงในระดับเดียวกันกับประมาณการกระแสเงินสดของสถาบันการเงิน)

$$\begin{aligned} & \text{ประมาณการกระแสเงินสดหลังปรับความเสี่ยง (risk-adjusted expected cash flow)} \\ &= 780 \times (1.05/1.08) \text{ บาท} \\ &= 758 \text{ บาท} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & \text{ดังนั้น มูลค่าปัจจุบัน (หรือมูลค่ายุติธรรม) ของสินทรัพย์ ข} \\ &= \text{ผลรวมของประมาณการกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับคิดลดด้วยอัตราผลตอบแทน} \\ & \text{ที่ไม่มีความเสี่ยง (risk free rate) หลังปรับความเสี่ยงในแต่ละช่วงเวลา} \\ & \text{หรือ} = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+R_f)^t} \text{ โดย } t \text{ หมายถึงช่วงเวลาที่เกิดกระแสเงินสดนั้นๆ} \\ &= 758/(1.05)^1 \text{ บาท} \\ &= 722 \text{ บาท} \end{aligned}$$

แบบที่ 2: ปรับความเสี่ยงเชิงระบบ (systematic risk) ในอัตราผลตอบแทนที่ใช้ในการคิดลด (discount rate)

$$\begin{aligned} & \text{อัตราผลตอบแทนที่ใช้ในการคิดลด} \\ &= 5\% + 3\% \\ &= 8\% \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & \text{มูลค่าปัจจุบัน (หรือมูลค่ายุติธรรม) ของสินทรัพย์ ข} \\ &= \text{ผลรวมของประมาณการกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับคิดลดด้วยอัตราผลตอบแทน} \\ & \text{(discount rate) ในแต่ละช่วงเวลา} \\ & \text{หรือ} = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+R)^t} \text{ โดย } t \text{ หมายถึงช่วงเวลาที่เกิดกระแสเงินสดนั้นๆ} \\ &= 780/(1.08)^1 \text{ บาท} \\ &= 722 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ที่มา: ดัดแปลงโดยอ้างอิงจาก IFRS 13 (B27 - B30)

ทั้งนี้ เมื่อสถาบันการเงินเลือกใช้เทคนิคใดในการวัดมูลค่ายุติธรรมแล้ว ควรใช้เทคนิคนั้นอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจเปลี่ยนเทคนิค (เช่น เปลี่ยนจากวิธีต้นทุนเป็นวิธีตลาด หรือเปลี่ยนสัดส่วนการให้น้ำหนักผลลัพธ์ที่คำนวณได้ ในแต่ละเทคนิคเพื่อพิจารณาวัดมูลค่ายุติธรรม) ได้ หากการเปลี่ยนเทคนิคนั้น สามารถสะท้อนมูลค่ายุติธรรม ในสถานการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น เช่น กรณีที่มีตลาดใหม่เกิดขึ้น สภาพตลาดเปลี่ยนแปลงจากเดิม เป็นต้น

2.4 ข้อมูลและลำดับการวัดมูลค่ายุติธรรม

2.4.1 ข้อมูลที่ใช้ในเทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรม (inputs to valuation techniques)

ในการพิจารณาเลือกข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในเทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรมตามข้อ 2.3 นั้น IFRS 13 กำหนดให้สถาบันการเงินพิจารณาเลือกใช้ข้อมูลที่สอดคล้องกับลักษณะสินทรัพย์หรือหนี้สิน ซึ่ง ผู้เล่นในตลาด (market participant) จะนำมาใช้ประกอบการทำธุรกรรมสำหรับสินทรัพย์หรือหนี้สินดังกล่าว และไม่ควรปรับเพิ่ม/ลด มูลค่าสินทรัพย์หรือหนี้สินด้วยปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะของสินทรัพย์หรือหนี้สิน (characteristic of the asset or liability) นั้น เช่น ส่วนเพิ่มจากการมีอำนาจควบคุม (control premium) จากการเข้าถือหุ้นของบริษัทในสัดส่วนที่มีสาระสำคัญ เป็นต้น

ทั้งนี้ IFRS 13 ได้จัดประเภทข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลที่สามารถสังเกตได้จากตลาด (observable input) และ ข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด (unobservable input) ซึ่งตลาด ที่สถาบันการเงินอาจนำข้อมูลมาใช้เพื่ออ้างอิง ได้แก่ ตลาด exchange market⁶ ตลาด dealer market⁷ ตลาด brokered markets⁸ และตลาด principal-to-principal market⁹

นอกจากนี้ IASB ได้ยกเลิกข้อกำหนดในมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศฉบับที่ 39 เรื่อง การรับรู้และการวัดมูลค่าตราสารทางการเงิน (International Accounting Standard 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement) และมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 9 เรื่อง ตราสารทางการเงิน (International Financial Reporting Standard 9 Financial Instruments)

⁶ IFRS 13 B34: "... exchange market (=) a market in which closing price are both readily available and generally representative of fair value..."

(ตลาด exchange market เป็นตลาดที่มีการเผยแพร่ราคาปิดของตราสารเป็นการทั่วไป ซึ่งราคาปิดดังกล่าวสะท้อนมูลค่ายุติธรรมของตราสารนั้น เช่น ตลาด New York Stock Exchange (NYSE) ตลาด London Stock Exchange ตลาด Euronext ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand (SET) เป็นต้น) อย่างไรก็ตาม สถาบันการเงินควรพิจารณาถึงปัจจัยสภาพคล่องของตราสารที่มีการซื้อขายในตลาดนั้นๆ เพื่อประกอบการพิจารณาจัดลำดับการวัดมูลค่ายุติธรรมด้วย

⁷ IFRS 13 B34: "... dealer market (=) a market in which dealers stand ready to trade (either buy or sell for their own account), thereby providing liquidity by using their capital to hold an inventory of the items for which they make a market..." (ตลาด dealer market เป็นตลาดที่ dealer จะเข้าทำธุรกรรมเพื่อสร้างสภาพคล่องในตลาด ดังนั้น ราคาเสนอซื้อและราคาเสนอขายจึงเป็นราคาที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าราคาปิด เช่น ตลาด National Association of Securities Dealers Automated Quotations (NASDAQ) เป็นต้น)

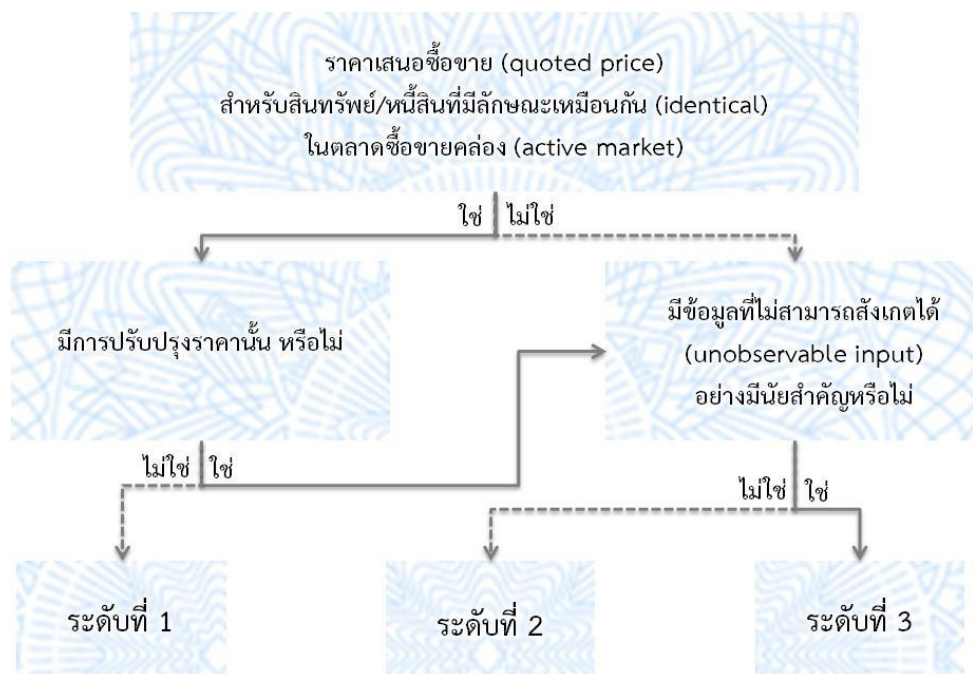
⁸ IFRS 13 B34: "... brokered market (=) a market in which brokers attempt to match buyers with seller but do not stand ready to trade for their own accounting..." (ตลาด brokered market เป็นตลาดที่ broker ทำหน้าที่จับคู่ผู้ประสงค์ที่จะซื้อและผู้ประสงค์จะขายเข้าด้วยกัน โดยที่มิได้เข้าทำธุรกรรมซื้อขายเองโดยตรง เช่น ตลาดในกรณีเข้าทำธุรกรรมสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบ over-the-counter เป็นต้น)

⁹ IFRS 13 B34: "... principal-to-principal market (=) a market in which transactions, both originations and resales, are negotiated independently with no intermediary..." (ตลาด principal-to-principal market เป็นตลาดที่ผู้ซื้อขายตกลงราคากันเองอย่างอิสระ โดยไม่มีตัวกลาง เช่น กรณีเครื่องมือทางการเงินที่มีการออกแบบให้ลูกค้ารายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะ เป็นต้น)

ที่กำหนดให้อ้างอิงราคาเสนอซื้อปัจจุบัน (current bid price) สำหรับกรณีสินทรัพย์ที่ถือไว้หรือหนี้สินที่ออกโดยทั่วไป และราคาเสนอขาย (current ask price) สำหรับกรณีสินทรัพย์ที่จะซื้อหรือหนี้สินที่ถือไว้ โดย IFRS 13 ได้มีการอ้างอิงถึงพิธีปฏิบัติของสถาบันการเงิน จึงมีการกำหนดให้สถาบันการเงินพิจารณาเลือกใช้ราคาที่อยู่ในช่วงระหว่างราคาเสนอซื้อและราคาเสนอขายตามลักษณะประเพณีปฏิบัติในแต่ละตลาด เช่น ใช้ราคาเสนอซื้อครั้งสุดท้ายสำหรับเงินลงทุนในตราสารทุนที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

2.4.2 ลำดับการวัดมูลค่ายุติธรรม (fair value hierarchy)

เพื่อให้การวัดมูลค่ายุติธรรมมีความสม่ำเสมอ (consistency) และสามารถเปรียบเทียบกัน (comparability) ได้ยิ่งขึ้น IFRS 13 จึงได้กำหนดให้สถาบันการเงินจัดลำดับข้อมูลที่นำมาใช้ประกอบการคำนวณมูลค่ายุติธรรมตามเทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรม โดยแบ่งเป็น 3 ลำดับตามลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรม (inputs to valuation techniques) ดังนี้

(1) ระดับ 1 (level 1): ราคาเสนอซื้อขาย (quoted price) ในตลาดซื้อขายคล่อง (active market) ของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะเหมือนกัน (identical assets or liabilities) ที่สถาบันการเงินสามารถเข้าถึงได้ ณ วันวัดมูลค่า

ทั้งนี้ IFRS 13 ให้สถาบันการเงินใช้ราคาเสนอซื้อขายดังกล่าวเป็นมูลค่ายุติธรรมโดยไม่ปรับแก้ไขด้วยปัจจัยต่างๆ เว้นแต่เมื่อมีเหตุการณ์ที่ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าราคาเสนอซื้อขายดังกล่าวไม่สามารถสะท้อนมูลค่ายุติธรรมตามที่ IFRS 13 กำหนด เช่น มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลังจากวันที่ตลาดปิดแต่ก่อนวันที่สถาบันการเงินจะวัดมูลค่า เป็นต้น ซึ่งสถาบันการเงินจะต้องพิจารณาจัดลำดับการวัดมูลค่ายุติธรรมใหม่ เช่น พิจารณาปรับเป็นระดับ 2 (level 2) หรือระดับ 3 (level 3) ตามลักษณะข้อมูลที่ใช้ปรับด้วย

(2) ระดับ 2 (level 2): ข้อมูลที่สังเกตได้จากตลาด (observable inputs) ซึ่งนอกเหนือจากราคาเสนอซื้อขายตามระดับ 1 (level 1) เช่น ราคาเสนอซื้อขายของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (quoted price for similar assets or liabilities) ราคาเสนอซื้อขายของสินทรัพย์หรือ

หนี้สินที่มีลักษณะเหมือนกันแต่อยู่ในตลาดที่ไม่ใช่ตลาดซื้อขายคล่อง หรือข้อมูลอื่นที่สังเกตได้จากตลาด เช่น อัตราดอกเบี้ย, implied volatilities, credit spread เป็นต้น

(3) ระดับ 3 (level 3): ข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด (unobservable inputs) ซึ่งสถาบันการเงินควรใช้ข้อมูลดังกล่าวให้น้อยที่สุด และพึงใช้เมื่อไม่สามารถหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถสังเกตได้จากตลาดได้

ทั้งนี้ ในกรณีที่สถาบันการเงินใช้ข้อมูลทั้งที่สามารถสังเกตได้และไม่สามารถสังเกตได้จากตลาดเพื่อใช้ในการประเมินมูลค่ายุติธรรม ควรพิจารณาจัดลำดับการวัดมูลค่ายุติธรรมว่าเป็นระดับ 2 (level 2) หรือระดับ 3 (level 3) จากระดับความมีนัยสำคัญ (significance) ของการใช้ข้อมูลลักษณะดังกล่าวต่อมูลค่ายุติธรรม

2.5 การนำมาประยุกต์ใช้เพิ่มเติมสำหรับรายการในงบการเงิน (นอกเหนือจากข้อ 2.4)

2.5.1 กรณีสินทรัพย์หรือหนี้สินทางการเงิน: ในกรณีที่สถาบันการเงินบริหารกลุ่มสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินในลักษณะยอดธุรกรรมสุทธิ (net exposure) เพื่อป้องกันความเสี่ยงด้านตลาด (เช่น ความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น) หรือความเสี่ยงด้านเครดิต สถาบันการเงินอาจวัดมูลค่ายุติธรรมกลุ่มสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินดังกล่าวในลักษณะยอดธุรกรรมสุทธิได้ หากเข้าเงื่อนไขตามที่ IFRS 13 กำหนด ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

(1) มีการบริหารความเสี่ยงพอร์ตในลักษณะยอดสุทธิ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารความเสี่ยง หรือกลยุทธ์การลงทุนที่ได้จัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร

ทั้งนี้ ความเสี่ยงดังกล่าว หมายความว่าความเสี่ยงด้านตลาด หรือด้านเครดิตต่อคู่สัญญารายใดรายหนึ่ง

(2) มีการเสนอข้อมูลในลักษณะการบริหารแบบกลุ่ม ต่อผู้บริหารหลักของสถาบันการเงิน

(3) มีการเปิดเผยข้อมูลสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินดังกล่าวในงบแสดงฐานะทางการเงิน ด้วยมูลค่ายุติธรรมทุกสิ้นงวดการบัญชี

2.5.2 กรณีสินทรัพย์ที่มีใช้สินทรัพย์ทางการเงิน: ให้พิจารณาวัดมูลค่ายุติธรรม โดยอ้างอิงจากความสามารถในการใช้งานสินทรัพย์ดังกล่าวของผู้ค้าในตลาด (market participants) เพื่อได้รับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่ดีและสูงที่สุด (highest and best use) โดยสถาบันการเงินจะต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ทั้งในเชิงกายภาพ กฎหมาย และการเงิน (physically possible, legally permissible and financially feasible) ด้วย

ตัวอย่างหลักการผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่ดีและสูงที่สุด (highest and best use)

สถาบันการเงิน ก. มีที่ดินซึ่งอยู่ระหว่างเตรียมการปรับปรุงเพื่อเป็นที่ทำการสาขา อย่างไรก็ตามสถาบันการเงินพบว่า บริเวณรอบที่ดินดังกล่าวในปัจจุบันได้เริ่มมีการพัฒนาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น

ในกรณีนี้ สถาบันการเงินจะต้องพิจารณาวัตถุประสงค์ของที่ดินดังกล่าวโดยอ้างหลักการผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่ดีและสูงที่สุด (highest and best use) ที่คาดว่าผู้เล่นในตลาด (market participant) จะได้รับ โดยที่ดินจะมีมูลค่ายุติธรรมเท่ากับมูลค่าที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างมูลค่ายุติธรรมของที่ดินของ 2 กรณี ดังนี้

2.5.3 กรณีหนี้สินและตราสารที่จัดเป็นส่วนเจ้าของของสถาบันการเงิน: ในกรณีที่สถาบันการเงินไม่สามารถหาราคาเสนอซื้อขาย (quoted price) ของหนี้สินหรือตราสารที่จัดเป็นส่วนเจ้าของของสถาบันการเงิน ที่ผู้เล่นในตลาดใช้โอนหนี้สินหรือตราสารที่จัดเป็นส่วนเจ้าของที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันได้ IFRS 13 กำหนดให้สถาบันการเงินอ้างอิงราคาเสมือนรายการดังกล่าวเป็นสินทรัพย์แทนจากมุมมองของผู้เล่นในตลาด (market participant) ก็ได้ ทั้งนี้ สถาบันการเงินควรมีการพิจารณาถึงความเสี่ยงจากการที่ผู้ออกตราสารไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาด้วย (non-performance risk)

2.6 แนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรม กรณีปริมาณการทำธุรกรรมลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

IFRS 13 กำหนดให้สถาบันการเงินสามารถพิจารณาปรับปรุงราคาเสนอซื้อขาย (quoted price) หรือราคาจากการทำธุรกรรม (transaction price) ในตลาดได้ หากเห็นว่าปริมาณการทำธุรกรรมในตลาดดังกล่าวลดลงจากปกติอย่างมีนัยสำคัญ จนทำให้ราคาที่ได้จากตลาดดังกล่าวไม่สะท้อนมูลค่ายุติธรรม ซึ่งสถาบันการเงินอาจพิจารณาการลดลงของปริมาณธุรกรรมในตลาด ได้จากปัจจัยในตลาดต่าง ๆ เช่น ส่วนต่างระหว่างราคาเสนอซื้อและราคาเสนอขาย (bid-ask spread) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การเสนอราคา (price quotation) ระหว่างผู้ค้า (เช่น broker หรือ market-maker) มีความแตกต่างสูง เป็นต้น

2.7 การเปิดเผยข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรม

IFRS 13 ได้กำหนดวิธีและรายละเอียดในการเปิดเผยข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรม เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินวิธีการและข้อมูลที่ใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรม ตลอดจนผลกระทบต่องบการเงินของสถาบันการเงินได้ โดยจำแนกการเปิดเผยข้อมูลตามลักษณะการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการดังนี้

1. รายการ recurring หมายถึง รายการที่สถาบันการเงินวัดด้วยมูลค่ายุติธรรมทุกสิ้นงวดการบัญชี
2. รายการ non-recurring หมายถึง รายการที่สถาบันการเงินวัดด้วยมูลค่ายุติธรรมเนื่องจากมีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เช่น การควบรวมกิจการ เป็นต้น

ทั้งนี้ สามารถสรุปแนวทางการเปิดเผยรายการได้ ดังนี้¹⁰

รายการที่ต้องเปิดเผย	Recurring			Non-recurring		
	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3
มูลค่ายุติธรรม ณ วันสิ้นงวดการบัญชี	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เหตุผลในการวัดมูลค่ายุติธรรม				✓	✓	✓
ระดับในลำดับการวัดมูลค่ายุติธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การโอนเปลี่ยนระหว่างระดับ	✓	✓	✓			
คำอธิบายเกี่ยวกับเทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรม		✓	✓		✓	✓
การเปลี่ยนแปลงการใช้เทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรม และเหตุผล		✓	✓		✓	✓
ปริมาณข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด (unobservable input)			✓			✓
การกระทบยอดต้นงวดและปลายงวด			✓			
กำไร (ขาดทุน) ที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงจากการวัดมูลค่าใหม่			✓			
ขั้นตอนและนโยบายในการวัดมูลค่ายุติธรรม			✓			✓
ผลกระทบความอ่อนไหวเชิงบรรยายต่อการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด (unobservable input)			✓			
ผลกระทบความอ่อนไหวเชิงปริมาณต่อการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาด (unobservable input)			✓			
เหตุผลสำหรับกรณีสถาบันการเงินใช้สินทรัพย์ที่มีใช้สินทรัพย์ทางการเงินแตกต่างจากการใช้งานสินทรัพย์เพื่อได้รับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่ดีที่สุดและสูงที่สุด (highest and best use)	✓	✓	✓	✓	✓	✓

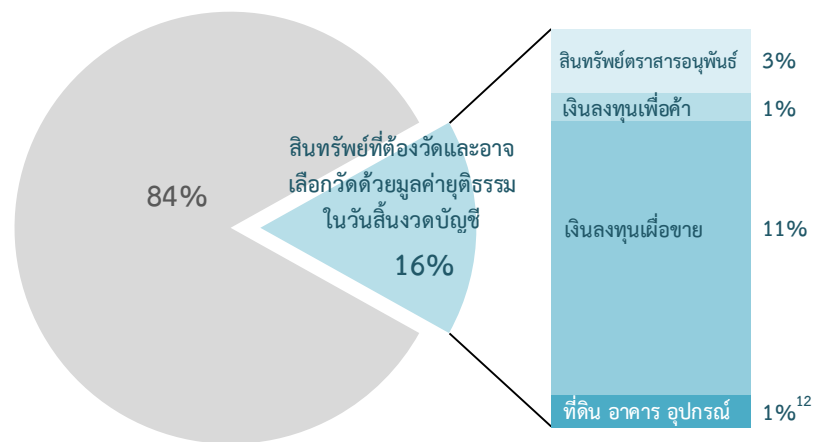
¹⁰ อ้างอิงจาก KPMG, 2011, First Impressions: Fair Value Measurement

3. ผลกระทบต่อระบบสถาบันการเงิน

3.1 ผลกระทบเบื้องต้นต่อฐานะ ผลการดำเนินงาน และนโยบายการบัญชีของสถาบันการเงิน

ผลกระทบจากการบังคับใช้ IFRS 13 ของสถาบันการเงิน จะขึ้นอยู่กับลักษณะรายการและธุรกรรมที่สถาบันการเงินถือหรือมีไว้ และแนวนโยบายในการจัดประเภทสินทรัพย์และหนี้สินที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นอาจสรุปลักษณะรายการสินทรัพย์ที่สถาบันการเงินอาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรมได้ดังนี้¹¹

สินทรัพย์ของระบบ ธพ. ณ 31 ธ.ค. 54

ที่มา: อ้างอิง website ของธนาคารแห่งประเทศไทย (คำนวณเพิ่มเติมโดยสำนักนโยบายธุรกิจและบัญชี ฝ่ายนโยบายความเสี่ยง)

นอกเหนือจากผลกระทบในเชิงปริมาณต่องบการเงินและเงินกองทุนแล้ว สถาบันการเงินอาจได้รับผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวัดมูลค่ายุติธรรมในหมายเหตุประกอบงบการเงินด้วย โดยเฉพาะรายการที่ถือว่ามี การวัดมูลค่ายุติธรรมแบบระดับที่ 3 (level 3) เนื่องจากเป็นรายการที่วัดมูลค่ายุติธรรมโดยอ้างอิงดุลยพินิจของสถาบันการเงินค่อนข้างสูง

¹¹ ผลกระทบข้างต้นพิจารณาเฉพาะรายการที่อาจแสดงและวัดด้วยมูลค่ายุติธรรมในภายหลัง (subsequent measurement) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้ว สถาบันการเงิน อาจต้องพิจารณาผลกระทบจากรายการที่วัดหรือเปรียบเทียบกับมูลค่ายุติธรรมเมื่อเริ่มแรก และรายการที่ต้องพิจารณาการด้อยค่าของสินทรัพย์ หากอ้างอิงจากมูลค่ายุติธรรมตามมาตรฐาน IFRS 13 ด้วย

¹² มาตรฐานการบัญชีไทย ฉบับที่ 16 เรื่อง ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ กำหนดให้สถาบันการเงินสามารถวัดมูลค่าที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (หลังจากรับรู้รายการ) โดยใช้วิธีราคาทุน หรือวิธีการตีราคาใหม่ (มูลค่ายุติธรรม ณ วันที่มีการตีราคาใหม่ หักด้วยค่าเสื่อมราคาสะสม และผลขาดทุนจากการด้อยค่าสะสมที่เกิดขึ้นในภายหลัง) ก็ได้

3.2 ข้อควรพิจารณาในการกำหนดนโยบาย ขั้นตอน และแนวทางการดำเนินที่เกี่ยวข้องกับการวัดมูลค่ายุติธรรมของสถาบันการเงิน

3.2.1 ขั้นตอนเบื้องต้นที่สถาบันการเงินอาจใช้ในการพิจารณาวัดมูลค่ายุติธรรมตาม IFRS 13

สถาบันการเงินอาจพิจารณาวัดมูลค่ายุติธรรมตาม IFRS 13 หรือพิจารณาประเมินผลกระทบเชิงระบบและนโยบายบัญชี หากถือปฏิบัติตาม IFRS 13 โดยอ้างอิงจากขั้นตอนการวัดมูลค่ายุติธรรมตาม IFRS 13 เบื้องต้น¹³ ดังนี้

1	พิจารณาระบุประเภทและรายการสินทรัพย์หรือหนี้สินที่ต้องวัดด้วยมูลค่ายุติธรรม
2	พิจารณาตลาด principal market หรือตลาดที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด และผู้เล่นในตลาด (market participant) ที่เกี่ยวข้อง
3	กรณีสินทรัพย์ที่มีใช้สินทรัพย์ทางการเงิน: พิจารณาหลักการผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่ดีที่สุดและสูงที่สุด (highest and best use)
4	กรณีหนี้สิน: พิจารณาสมมติฐานเกี่ยวกับความเสี่ยง เช่น ความเสี่ยงที่อาจไม่สามารถปฏิบัติตามที่ตกลงไว้ (non-performance risk) เป็นต้น
5	พิจารณาระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสามารถนำมาใช้ประกอบการวัดมูลค่ายุติธรรม (โดยเน้นข้อมูลที่สามารถสังเกตได้ในตลาดเป็นหลัก)
6	พิจารณาเลือกเทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรมที่เหมาะสม เช่น วิธีเปรียบเทียบราคาตลาด วิธีรายได้ วิธีต้นทุน เป็นต้น
7	ทำการวัดมูลค่ายุติธรรม
8	พิจารณารับรู้รายการที่ได้วัดด้วยมูลค่ายุติธรรม ตลอดจนแสดงและเปิดเผยข้อมูลรายการดังกล่าว

¹³ ดัดแปลงโดยอ้างอิงจาก Wiley GAAP 2011

3.2.2 ข้อควรพิจารณาในการกำหนดนโยบายและขั้นตอนการกำกับดูแล ควบคุม และการบริหารความเสี่ยงที่เกี่ยวกับการพิจารณาวัตถุลค่ายุติธรรมตราสารทางการเงิน

ในการพิจารณากำหนดแนวนโยบาย ขั้นตอน และวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับการพิจารณาวัตถุลค่ายุติธรรมตราสารทางการเงินนั้น สถาบันการเงินอาจสามารถอ้างอิงข้อมูลเพิ่มเติมจากบทความเกี่ยวกับแนวทางในการวัตถุลค่ายุติธรรมตราสารทางการเงินของสถาบันการเงิน เรื่อง Supervisory guidance for assessing banks' financial instrument fair value practices ของ Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) ในปี พ.ศ. 2552 ซึ่งสรุปสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงิน ได้ดังนี้

(1) โครงสร้างการกำกับดูแลและระบบการควบคุมของสถาบันการเงินในการวัตถุลค่ายุติธรรม

(1.1) สถาบันการเงินควรมีการกำหนดโครงสร้าง ขั้นตอนในการกำกับดูแล ตลอดจนการควบคุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวัตถุลค่ายุติธรรมสำหรับตราสารทางการเงินทุกประเภทที่สถาบันการเงินกำหนดให้วัดด้วยมูลค่ายุติธรรมตามแนวทางการบริหารความเสี่ยงหรือการรายงานทางการเงิน อย่างเพียงพอเหมาะสม และสอดคล้องกับแนวนโยบายการจัดการและการบริหารความเสี่ยง

(1.2) สถาบันการเงินควรมีศักยภาพและความสามารถในการวัดและทดสอบความถูกต้องในมูลค่ายุติธรรมตราสารทางการเงินที่ถือหรือมีไว้ได้ ทั้งในช่วงเวลาปกติและช่วงวิกฤต

(1.3) สถาบันการเงินควรมีนโยบายในการจัดประเภทตราสารทางการเงินในงบแสดงฐานะทางการเงินที่เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การกำกับดูแลของหน่วยงานทางการที่เกี่ยวข้อง หลักการบัญชี และแนวทางการบริหารความเสี่ยง ตลอดจนความสามารถในการวัตถุลค่ายุติธรรมของสถาบันการเงิน

(2) แนวทางการบริหารความเสี่ยงและการรายงานการวัตถุลค่ายุติธรรม

(2.1) สถาบันการเงินควรมีขั้นตอนในการจัดทำและทดสอบความถูกต้องของแบบจำลองหรือวิธีที่ใช้ในการวัตถุลค่ายุติธรรมที่เหมาะสม

(2.2) ในการพิจารณาประกอบการคำนวณมูลค่ายุติธรรมของตราสารทางการเงิน สถาบันการเงินควรอ้างอิงข้อมูลที่สามารถเชื่อถือได้และมีความเกี่ยวข้องกับการวัตถุลค่ายุติธรรมเป็นหลัก

(2.3) สถาบันการเงินควรมีขั้นตอนในการพิจารณาปรับมูลค่ายุติธรรมของตราสารทางการเงินที่สอดคล้องตามแนวทางการบริหารความเสี่ยง หลักเกณฑ์การกำกับดูแลของหน่วยงานทางการ และหลักการบัญชีตามความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

(2.4) สถาบันการเงินควรมีขั้นตอนในการประเมินความไม่แน่นอน (valuation uncertainty) ที่เกิดจากการวัตถุลค่ายุติธรรมที่ชัดเจน ตลอดจนสื่อสารให้กรรมการและผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการเงินได้รับทราบ

(2.5) สถาบันการเงินควรแสดงข้อมูลทางการเงินต่อบุคคลภายนอกอย่างโปร่งใส ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้ ตลอดจนตรงกับความต้องการและมีประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้ใช้การเงิน

เอกสารอ้างอิง

Basel Committee on Banking Supervision (Bank for International Settlements), 2008, Fair value measurement and modeling: An assessment of challenges and lessons learned from the market stress.

Basel Committee on Banking Supervision (Bank for International Settlements), 2009, Supervisory guidance for assessing banks' financial instrument fair value practices

Deloitte, IFRS 13 Fair Value Measurement, <http://www.iasplus.com/standard/ifrs13.htm>, retrieved on August 15, 2011

Ernst & Young, 2011, Fair value measurement guidance converge, IFRS Developments, May 2 2011

Financial Crisis Advisory Group, 2009, Report of Financial Crisis Advisory Group on July 28, 2009

International Accounting Standard Board, 2011, International Financial Reporting Standard 13 Fair Value Measurement

KPMG, 2011, First Impressions: Fair Value Measurement

PriceWaterhouseCoopers, 2011, Straight away IFRS bulleting from PwC

คณะผู้จัดทำ

นางทองอุไร	ลี้มปิติ
นายสมบูรณ์	จิตเป็นธม
นางสาวปริญญ์	จึงประเสริฐ
นางวิเรขา	สันตะพันธุ์
นางสาวเขมวันต์	ศรีสวัสดิ์
นางสาวพรสิริ	กังวิวรรณ
นางสาวชุลีกร	ตันตวิณชานนท์
นางสาวกมลทิพย์	เหล่าทรัพย์เพิ่มพูล
นางสาวไพลิน	ตรงเมธีรัตน์
นางสาวชลิดา	แท่งเพชร

ทั้งนี้ คณะผู้จัดทำใคร่ขอขอบพระคุณ คุณสมบูรณ์ ศุภศิริภิญโญ และ ดร.ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล กรรมการในคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานบัญชีของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ สำหรับความเห็นและข้อเสนอแนะต่อบทความฉบับนี้